
Relacja z konferencji:

Bezpieczeństwo obrotu gospodarczego, odpowiedzialność instytucji, odpowiedzialność biznesu

MATEUSZ DZIÓB

<https://orcid.org/0009-0008-8824-2528>

W rzeczywistości, której elementem są ryzyka dla stabilności gospodarki, takie jak wojna i inflacja, szczególnie ważne jest bezpieczeństwo obrotu gospodarczego, a co za tym idzie wzmacnianie takich jego fundamentów jak: etyka, odpowiedzialność i troska o dobro wspólne. Dostrzegając w środowisku finansowym potrzebę rozmowy, debaty, której celem będzie podniesienie świadomości społeczeństwa w zakresie dostrzegania czynników ważnych dla bezpiecznego prowadzenia biznesu, 21 czerwca 2023 roku Polska Agencja Nadzoru Audytowego zorganizowała konferencję „*Bezpieczeństwo obrotu gospodarczego – odpowiedzialność instytucji, odpowiedzialność biznesu*”. Jej zasadniczym celem było wypracowanie rekomendacji, które mogłyby posłużyć instytucjom i podmiotom gospodarczym w kształtowaniu warunków ważnych dla bezpiecznego obrotu gospodarczego. Konferencja ta miała także na względzie omówienie kwestii, które często umykają podczas tradycyjnych debat, a które są kluczowe zarówno dla bezpieczeństwa gospodarczego, obywateli i inwestorów, w tym inwestorów detalicznych.

Debaty toczyły się w trzech panelach odnoszących się do: *instytucje, gatekeeperów i ich rola w zapewnianiu bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, etyki biznesu i relacji społecznych, edukacji, świadomości społecznej i przeciwdziałania przestępczości finansowej. Ich uczestnikami byli* zaproszeni goście: menedżerowie, wykładowcy akademicy, eksperci z zakresu sprawozdawczości finansowej oraz liderzy opinii. Poczynione w poszczególnych panelach diagnozy skłaniają do poniższych konstatacji.

Dyskusja w trakcie pierwszego panelu pt. „*Instytucje, gatekeeperzy i ich rola w zapewnianiu bezpieczeństwa obrotu gospodarczego*”:

- 1) uzmysłowiła, iż w zakresie świadomości społecznej jest wiele do zrobienia, a jej kształtowanie powinno odbywać się systemowo i należy o tym rozmawiać w gronie różnych instytucji sektora finansowego; potwierdzeniem tej obserwacji

- jest fakt, iż między 30 a 40% spółek akcyjnych nie przestrzega obowiązku badania sprawozdań, które to badania są pomocne w ograniczaniu nadużyć;
- 2) podkreśliła, iż ważną gospodarczo kwestią jest ochrona konsumenta, której nie można stawiać „poza nawias gospodarki”, ponieważ konsument jest jej immanentną częścią;
 - 3) wskazała, iż kluczem do zwalczania różnych nadużyć są odpowiednie procedury, które pozwalają właściwie reagować na sygnały o nieprawidłowościach gospodarczych; jednakże czynnik ludzki sprawia, że decydenci wolą milczeć i nie podejmować działań właściwych dla zaistniałych okoliczności; a tymczasem dobrze zaprojektowane procedury pozwalają na wyłapywanie ważnych sygnałów z różnych źródeł (np. reklamacji produktowej) i w ten sposób – eliminując „czynnik ludzki” – przewyciężają powyższe ograniczenie;
 - 4) uzmysłowiła odbiorcom, że instytucje tworzą pewien system sieci bezpieczeństwa, którego ważnymi atrybutami są: komunikowanie się, informowanie i współpraca, i dla sprawności którego biegli rewidenci są ważni; należą oni bowiem do drugiej i trzeciej linii obrony przed nadużyciami gospodarczymi; przykładem dobrego działania systemowego jest obecność przedstawicieli Ministra Finansów, Komisji Nadzoru Finansowego i Narodowego Banku Polskiego w radzie nadzorczej Bankowego Funduszu Gwarancyjnego; inną pozytywną praktyką systemową jest wykorzystywanie dobrze skonstruowanego narzędzia (interwencję produktową Komisji Nadzoru Finansowego), które ogranicza złą konstrukcję produktu jeszcze zanim trafi on do klienta;
 - 5) podkreśliła systemową rolę ładu korporacyjnego w przeciwdziałaniu nadużyciom, który ma duże znaczenie w zapewnianiu bezpieczeństwa obrotu gospodarczego; ten obszar ciągle wymaga jednak edukacji; dobrym przykładem działań na tym polu jest wydany w 2021 r. pierwszy przewodnik dla spółek notowanych na GPW „Wytyczne do raportowania ESG”; ważne są tu działania prewencyjne, ale także restrykcyjne, bądź o charakterze kar;
 - 6) podniosła – tytułowe dla konferencji – zagadnienie w duchu poszukiwania odpowiedzi na pytanie: co instytucje powinny robić, aby zapewnić bezpieczeństwo obrotu gospodarczego;
 - 7) za oczywisty klucz sukcesu w tym zakresie uznała właściwe wykonywanie swoich zadań przez wszystkie instytucje, ponieważ mechanizmy ustawowe i systemowe wydają się być już kompleksowe; nie wszystko jednak da się zapisać w prawie, dlatego ważne są również takie kwestie jak świadomość społeczna i etyka; instytucje, podmioty detaliczne, inwestorzy i konsumenci powinny dostrzegać wspólnotę celów i w ten sposób budować społeczeństwo obywatelskie, które jest niezbędne do sprawnego funkcjonowania gospodarki; komunikowała, iż w takim społeczeństwie ważne

miejsce zajmują sygnaliści i gatekeeperzy; sygnaliści nie tylko działają dla zwiększenia bezpieczeństwa organizacji w chwili obecnej, ale również zabezpieczają jej potencjał na przyszłość;

- 8) podkreśliła, iż w tej sytuacji, niezwykle ważna jest edukacja – nie tylko dla obecnych uczestników rynku, ale również dla tych podmiotów, które na ten rynek wchodzi, a w kontekście różnych zmian ustawowych i instytucjonalnych ważna jest edukacja przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości;
- 9) wskazała na konieczność nie tylko współpracy sektorowej, ale również odbudowania zaufania klientów do instytucji.

Drugi panel odbył się pod hasłem „**Czy biznes musi być etyczny? Etyka biznesu a relacje społeczne**”. W toku dyskusji zwrócono uwagę na:

- 1) związek odpowiedzialności ze świadomością potencjalnych skutków działania, w szczególności gdy ma ono miejsce w warunkach nasilonego ryzyka;
- 2) silną w biznesie orientację „do przodu”, która zawsze wiąże się z ryzykiem; ryzyko bowiem zawsze jest wpisane w każdą działalność biznesową, a patrzenie w przyszłość, która nigdy nie jest pewna – jest koniecznością;
- 3) potrzebę raportowania ryzyka i umiejętność jego diagnozy i analizy, bo samo ryzyko nie jest czymś złym, lecz często może dobrze biznesowi służyć; takie przekonanie wyznaje np. Elon Musk, który w swoich przedsięwzięciach szuka obszarów, gdzie może stworzyć coś nowego, a to zawsze wiąże się z ryzykiem;
- 4) dalszą i ciągłą konieczność nagłaśniania zagadnień związanych z etyką w biznesie (rosnący trend potrzeby w tym zakresie ma odzwierciedlenie w różnych badaniach empirycznych, które z roku na rok są coraz częściej podejmowane w różnych kontekstach działalności gospodarczej); ważne jest tu także nagłaśnianie spraw, które mają charakter dylematów etycznych w biznesie i obszarach z nim związanych; ich dyskutowanie pozwala na rozpoznawanie problemów trudnych dla osób, które w taki dylemat są uwikłane, ale i takich kontrowersyjnych sytuacji, które – być może – mogą znaleźć dobre rozwiązanie instytucjonalne;
- 5) człowieka, który jest podmiotem etyki; bycie etycznym oznacza – w gruncie rzeczy – po prostu jak najlepsze wypełnianie swoich obowiązków; od poziomu etyki i wynikającego z niej miejsca człowieka w organizacji zależą jej wyniki; widzieć tu trzeba sprzężenie zwrotne: dobre traktowanie pracowników przekłada się na ich większą efektywność, a w efekcie – na lepsze wyniki firmy;
- 6) wdrażanie zasad etyki, które często wiąże się z próbami i błędami; kluczem do zbudowania właściwej kultury organizacji jest zaangażowanie pracowników w oddolne inicjatywy, które pomagają spojrzeć zawsze na instytucję z innej perspektywy;

- 7) kulturę otwartości, która wraz z wartościami etyki powinna stanowić DNA każdej organizacji oraz na to, iż kluczem do osiągania celów przez organizację jest to, aby pracownicy identyfikowali się z wartościami i mieli zaufanie do kierownictwa; kształtowanie zasad etyki i odpowiedzialności w organizacji powinno być pracą u podstaw i odbywać się poprzez promocję właściwych wzorców zachowań;
- 8) koncepcję zrównoważonego rozwoju (i raportowania według standardów ESG), w którego osiągnięciu fundamentalne dla E (*environmental*) i S (*social*) jest G (czyli *governance*); na nim można budować odpowiedzialną sprawozdawczość zrównoważonego rozwoju; a tymczasem: o E mówią wszyscy, S jest już mniej rozpoznawalne, a G jest prawie nieobecne w debacie i nie jest rozumiane przez społeczeństwo; przypomniał również, że raportowanie zrównoważonego rozwoju wyrosło z raportowania finansowego, a koncepcją bardziej fundamentalną, niż ESG jest ogłoszona przez Organizację Narodów Zjednoczonych zasada 5P (ang. *People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership*); zwrócił uwagę na niską wartość rankingów ESG, które często nie zawierają konkretnych i mierzalnych informacji; być może z czasem agencje ratingowe nauczą się właściwie interpretować dane ESG i dzięki temu odróżniać to, co jest rzeczywiście zielone (*green*) od zielonego kłamstwa (*greenwashingu*);
- 9) miejsce klienta w tworzeniu zasad etycznych ważnych dla przedsiębiorstw i znaczenie kodeksów etycznych także „wokół klienta”; firmy powinny być klientocentryczne i działać na korzyść klientów, także dlatego, że troska o klienta jest również realizowaniem obowiązków wobec społeczeństwa.

W trzecim (i ostatnim) panelu prowadzonym pod hasłem: „**Świadomość społeczna. Jak przeciwdziałać przestępczości finansowej?**” poczyniono poniższe obserwacje:

- 1) należy rozróżnić świadomość społeczną każdego obywatela od świadomości wymaganej od przedsiębiorcy w profesjonalnym obrocie;
- 2) motywacja do przestrzegania prawa gospodarczego powinna być zarówno pozytywna (ludzie nie powinni oszukiwać, jeśli nie chcą być tak samo traktowani) oraz negatywna (skuteczna prewencja zależy od nieuchronności kary, ta nieuchronność może odwieść kogoś od udziału w procederze);
- 3) przepisy same w sobie nie zapewnią bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, jednak są one niezbędne, bo bez nich organy ścigania nie będą mogły podejmować działań w celu zapewniania bezpieczeństwa;
- 4) ludzie często zakładają, że to instytucje zapewnią im bezpieczeństwo, więc sami nie muszą już nic robić w tym zakresie (np. jeżeli mają konto w banku, to zakładają, że bezpieczeństwo ich środków zależy od tego banku, a nie od nich samych);

- 5) umiarkowanie należy wierzyć w magiczne rozwiązywanie problemów za pomocą samej edukacji, wiele bowiem zależy od czynników społecznych i indywidualnych, które kształtują postawę człowieka; edukacja ekonomiczna powinna rozpoczynać się jak najwcześniej i skupiać się na wpojeniu czterech zasad: „nie trać”, ponieważ już sama ochrona tego co masz jest wartością, „zarabiaj”, „oszczędzaj” i „zainwestuj”; sama edukacja również ma dwa końce, bowiem zawsze istnieje ryzyko, że daną wiedzę ktoś może wykorzystać na opak i z niej skorzystać w celu łamania prawa;
- 6) sfery nadzoru i biznesu nie powinny się przenikać, ponieważ sytuacja dotycząca poszczególnych ról staje się wtedy niejasna; nadzór powinien rozumieć to, po czyjej stronie ma stać, a samo jego usprawnienie już przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa obrotu gospodarczego;
- 7) przestępczość finansowa zmienia się pod wpływem także najnowszych technologii; postęp technologiczny pozwala bowiem na tworzenie nowych narzędzi w celu omijania prawa i jego łamania; można przewidywać, że im większy będzie rozwój technologii, tym więcej narzędzi będą posiadali przestępcy; rolą państwa jest wygranie tego wyścigu i ochrona obywateli przed przestępcami; jako skuteczny przykład działań państwa w tym obszarze można wskazać ograniczenie luki VATowskiej; korzenie obecnych przestępstw gospodarczych znajdują się jeszcze w transformacji ustrojowej, a Polska wciąż nie potrafi sobie poradzić z przestępczością gospodarczą na poziomie giełdowym i prokuratorskim;
- 8) walka państwa z luką VAT również miała duży wpływ na zmianę świadomości społecznej; w ciągu ostatnich lat dokonał się postęp w tym zakresie, również dzięki mediom; aby promować właściwe wzorce w społeczeństwie należy chwalić uczciwych przedsiębiorców, mówić o nadużyciach finansowych prostym językiem oraz dbać o edukację organów ścigania i śledczych;
- 9) biegli rewidenci odgrywają ważną rolę w wykrywaniu nadużyć i w tym zakresie obserwuje się pewne zmiany w świadomości społecznej; w swojej pracy biegli rewidenci posługują się zawodowym sceptycyzmem, a różne analizy – w duchu (przykładowo) takiej teorii jak trójkąt Cressey’a – pozwalają na wykrycie nadużyć, co w przypadku złożonych organizmów gospodarczych nie jest łatwe, ze względu na rozbudowane transakcje wewnątrz grup kapitałowych; dużej szansy (dla wielu frontów działań na rzecz bezpiecznego obrotu gospodarczego) można upatrywać w rozwoju ekonomii narracyjnej, która może pomóc w odpowiednim kształtowaniu świadomości społecznej.

Nagrania debat prowadzonych w ramach tej konferencji dostępne są pod linkiem: www.youtube.com/@panagov

